

KURASHNI QADRIYAT SIFATIDA O‘RGANISH ZAMON TALABI

Mamanova Aziza Abduxoliq qizi

Jizzax davlat pedagogika universiteti,

Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi kafedrasida dotsenti

Xudoyorov Ulug‘bek Qaxramon o‘g‘li

Jizzax davlat pedagogika universiteti,

G‘allaorol xizmat ko‘rsatish va servis texnikumi o‘qituvchisi

Xo‘jmatov Eldor

Jizzax davlat pedagogika universiteti,

Jismoniy madaniyat fakulteti tuyutori

Annotatsiya: Kurash – o‘zbek xalqining milliy sport turi hisoblanadi. Mazkur maqolada kurashning milliy va umuminsoniy qadriyatlar tizimida tutgan o‘rni tahlil qilingan. Kurashning qadriyat ekanligi, uning tarbiyaviy ahamiyati muhokama qilingan.

Kalit so‘zlar: kurash, qadriyat, tarbiya, vosita.

Аннотация: Кураш - узбекский национальный вид спорта. В данной статье анализированно роль кураша в системе национальная и общечеловеческой ценности. Обсуждены кураш как вид спорта и его воспитательное значение.

Ключевые слова: кураш, ценность, воспитания, средства.

Annotation: The kurash – is uzbek national sport type. In this article role of the kurash in the system of national and panhuman values are analyzed. Kurash is type of sports and its educational significance are discussed.

Key words: kurash, value, education, implement.

Milliy va umuminsoniy qadriyatlar - insoniyat tomonidan qadrlanadigan qadriyatlar tizimidir. Qadriyatlar asrlar davomida e‘zozlanib kelinadi. Yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda turli vositalar va usullardan keng foydalaniladi. Bunday vositalar va metodlar sirasiga milliy sportimiz bo‘lgan kurashni kiritish mumkin. Yosh avlodni jismoniy tarbiyalash va kamol toptirishda kurashning o‘rni kattadir. [2]

Tarixiy rivojlanish shuni ko‘rsatadiki, kurash qadimdan yosh avlodni har tomonlama tarbiyalash vositasi sifatida qo‘llanilib kelingan. Qadimiy solnomalarda ko‘rsatilishicha eramizdan oldingi davrlarda ham kurash ommaviy musobaqalar tarkibidan munosib o‘rin olgan.

Tarixi uzoq o‘tmishga borib taqaladigan kurash o‘zbek xalqining milliy qadriyatlaridan biridir. Kurash azaldan polvonlarning jismoniy va ma‘naviy etukligi namunasi sifatida qadrlangan. Kurash asrlar davomida insonning jismoniy va ma‘naviy kamolotga erishish vositasi bo‘lib kelgan. O‘tmishda ajdodlarimiz kurashni “tarbiya maktabi” deb ataganlar. Insonning komilligi uning aqliy, ma‘naviy va jismoniy jihatdan tarbiyalanganligi bilan belgilanadi. [3]

Mamlakatimizda kurashni rivojlantirish yuzasidan sayi-harakatlar jadal rivojlantirib borilmoqda. Bu o‘rinda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 2 oktabrdagi “Kurash” milliy sport turini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori katta ahamiyat kasb etadi. Ushbu Qarorda ko‘rsatilishicha

kelgusida:

- kurashni uch bosqichli sport musobaqalari tarkibiga kiritish;
- kurash milliy sport turi markazlarini tashkil etish;
- kurash bo'yicha respublika va xalqaro musobaqalarni doimiy asosda tashkil etish va o'tkazish;
- jaxon standarti talablariga javob beradigan kurash kiyimlari va gilamlarini ishlab chiqishni tashkil etish kabi dolzarb vazifalar belgilangan.

Kurash allaqachon ommaviy sport turlari qatoridan munosib o'rin egallagan. Kurash bilan dunyo mamlakatlari o'g'il-qizlari muntazam shug'ullanishmoqda. Ta'lim muassasalarida (O'zbekiston, Hindiston kabilar) kurash fan sifatida o'qitilmoqda. Kurashning ilmiy-uslubiy asoslari o'rgatilmoqda. [3]

Kurash endilikda umuminsoniy qadriyatlarni rivojlanib borishi tamoyillariga ko'ra milliylikdan mintaqaviylikka va undan umuminsoniylikka o'tdi. Kurash nafaqat milliy qadriyat, balki u butun dunyo xalqlariga xizmat qiluvchi umuminsoniy qadriyat darajasiga etdi. Zero, kurashning umuminsoniy qadriyat ekanligi uning tarixiy rivojlanish falsafasi va ma'naviy asoslarida o'z aksini topgan.

Talim-tarbiyada milliy va umuminsoniy kadriyatlarni uygunlashtirgan xolda olib borish barkamol avlod tarbiyasida yaxshi samora beradi. Kurash qoidalari - o'ziga xos tarzda shakllangan bo'lib, bugungi kunda ularning tarixiy asoslari saqlanib qolinmoqda. Unga ko'ra dastlab polvonlarning ismi-sharifi va ularing vatani tanishtiriladi. Bellashuvdan oldin polvonlar gilamga va raqibga nisbatan hurmat bildirib ta'zim qiladi. Kurash qoidalaridagi mazkur element o'zida katta ma'noni anglatadi.

Mualliflar kuzatishlari va tahlillari shuni ko'rsatadiki, polvonlarning raqibga, gilamga va tomoshabinlarga nisbatan hurmat bajo keltirib, ta'zim qilishi yuqori darajadagi hurmat ma'nosini bildirib sportda shaxs tushunchasining qadrlanishini anglatadi. Bu esa umume'tirof etgan axloq normalari talablariga to'laqonli mos kelib, insonparvarlikni o'zida mujassamlashtiradi.

Qoidalaridagi yana bir muhim ko'rsatkichlardan biri raqibga nisbatan qo'pollik ishlatmaslik, qoidaga zid hatti-harakatlar kilmaslikdir. "To'xta" ishorasidan so'ng kurashchi harakatni to'xtatishi xamda usullarni davom ettirmasligi qatiyan talab etiladi. Mazkur jixatlar qoidalarda o'z aksini topgan bo'lib, agar kurashchi qoidalarni buzsa hakam tomonidan ogohlantiriladi. Bundan ko'rinadiki, kurash eng avvalo tarbiya vositasi sifatida inson va uning shanini qadrlaydi. [6]

Kurashning qadriyat sifatidagi ahamiyati va o'rni faqatgina musobaqalarda emas, mashg'ulotlar jarayonida ham aks etadi. Murabbiylar mashg'ulotlar jarayonida kurashchilarni faqatgina jismoniy tayyorgarligini oshiribgina qolmay, ularni ma'naviy, axloqiy, va estetik tarbiyalab boradi. Tozalikka rioya qilish, kurash kiyimlarini, gilamni ozoda saqlash, mashg'ulotlar jarayonida tartib-intizomga rioya qilish, o'zaro hurmat ruhini shakllantirish va albatta, ustozlarga hurmatda bo'lish kerakligi kurashchilarga doimiy ravishda singdirib boriladi.

Yoshlarni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash masalasi xalq pedagogikasi oldida turuvchi doimiy dolzarb vazifa hisoblangan. Ayniqsa, bugungi globallashuv sharoiti yoshlar tarbiyasiga alohida yondashuv va talablar qo'yimoqda. Hususan, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash muhim

masalalardan hisoblanadi.

Kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, kurash nafaqat qadriyat sifatida e'zozlanadi, balki, salbiy illatlarga qarshi kurashish va salomatlikni mustahkamlash vositasidir. Ushbu fikrlarni quyidagicha izohlash mumkin.

Bugungi kunda salbiy illatlar – kashandalik, ichkilikbozlik, narkomaniya, diniy ekstremizm va terrorizm kabilar dunyo xalqlarini tashvishga solmoqda. Mutaxassislarining xulosalariga ko'ra salbiy illatlarning bosh sababchisi bu bo'sh vaqtning ko'pligidir. Bizning fikrimizcha sport, xususan, kurash bilan muntazam shug'ullanish yoshlarning bo'sh vaqtini samarali o'tkazishga yordam beradi. Mashg'ulotlardan so'ng shug'ullanuvchilar tabiiy ravishda dam olish va vaqtdan unumli foydalanishga harakat qiladilar. Natijada yuqorida ko'rsatilgan salbiy illatlar ta'siriga tushib qolish imkoniyati yo'qoladi. Shu bilan birga mashg'ulotlarda muntazam ishtirok etish kurashchining salomatligi mustahkamlanishi va irodasi baquvvat bo'lishiga olib keladi.

Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov yoshlarga qarata "Biz xech kimdan kam emasmiz, kam xam bo'lmaymiz" degan fikrlari xam buni tasdiklaydi. Yani o'zbek xalki o'z milliy qadriyatlarini saqlagan va rivojlantirgan xolda umuminsoniy qadriyatlari rivojiga xam o'z xissasini qo'shmoqda. [4]

Adabiyotlarni o'rganish va ilmiy-pedagogik kuzatishlar shuni ko'rsatadiki kurash o'ziga xos sport turi. U faqatgina jismoniy bellashuv manzarasi bo'libgina qolmay, ma'naviy va axloqiy tarbiya vositasi hamdir. Shu sababdan kurash bilan shug'ullanuvchilar o'ziga xos ruhiy, ma'naviy va axloqiy sifatlarga ega bo'ladi.

Kurashning yana bir o'ziga xos jihati uning tomoshabopligidir. Kurash musobaqalari jarayonida sportchilar tomonidan murakkab va jozibali usullar qo'llaniladi. Usullarning bajarilishi qanchalik murakkab bo'lasin, u sportchiga jismoniy va ma'naviy zarar etkazmaydi. Mutaxassislarining fikricha, kurash sport turlari ichida eng xavfsiz sport turi hisoblanadi. Kurash bellashuvlarining boshlanishidan to yakunigacha sportchilar o'zlarining ham jismoniy ham ma'naviy tayyorgarlik darajasini namoyish qilishadi. [5]

Kurash sportining ijtimoiy-tarbiyaviy ahamiyatini o'rganish, uning milliy va umuminsoniy qadriyat sifatidagi o'rnini o'rganish natijasida quyidagi xulosalarni beramiz:

- kurash inson jismoniy, ma'naviy va axloqiy tarbiyasi vositasi;
- kurash o'zining tarixiy rivojlanish xususiyatiga ko'ra uzoq davrni bosib o'tgan va xalq irodasi va intilishlari namunasi;
- qadimdan xalqimiz yoshlar tarbiyasida va ijtimoiy turmush-tarzida kurashdan keng foydalangan va uni asrab-avaylab kelgan;
- kurash o'zbek xalqi xayotida muhim o'rin tutib, milliy qadriyat darajasiga ko'tarilgan;
- kurash barcha xalqlar va mamlakatlar e'tiqodi, intilishlari va xususiyatlari mosligi sababli umuminsoniy qadriyat darajasida e'tirof etiladi;
- gumanizm, vatanparvarlik va halollik kurashning eng asosiy tayanch ustunlaridan hisoblanadi.

Xulosa o'rnida shuni aytish kerakki, kurash sport turi bo'lishi bilan birgalikda inson ma'naviy va axloqiy tarbiyasi vositasi hamdir. Kurash mashg'ulotlari va

musobaqalari tom ma’nodagi falsafiy asoslarga ega. Uning muhim jihati shundaki, bunda shaxs birinchi o‘ringa qo‘yiladi. Shu sababdan ham kurash nazariyasi va amaliyotida inson va uning barkamol avlod bo‘lib voyaga etishi uyg‘unlashtirilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Jismoniy tarbiya va sport to‘g‘risi”dagi Konuni. Yangi tahriri, 2015 yil 4 sentabr.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Kurash” milliy sport turini yanada rivojlantir chora- tadbirlari to‘g‘risida”gi Karori. 2017 yil 2 oktabr.
3. K.Yusupov. Kurash xalqaro qoidalari, texnikasi va taktikasi. Toshkent-2005 yil. 7-8 betlar.
4. X.Bobobekov v.b. O‘zbek kurashi dovrug‘i. Toshkent-2002 yil, 42-bet.
5. S.Tursunov v.b. O‘zbek milliy kurashi: tarixi va an‘analari. Termiz – 2015. 86-bet.
6. B.Muhammedov, F.Ismoilov. Barkamol avlodni voyaga etkazish sirlari. Toshkent – 2011. 49- 50 bet.